

RAMON PORTÉ, POETA LLIBERTARI

Em dic Porté, accentuat Porté, eh?..., fa ell. No vull fer com el meus cosí, que se va fer posar una erra al final. A casa sempre ens hem dit així. Bé, més aviat sembla que això seria, jo que dic, per normalitzar el cognom, posant-hi la r muda. Jo així el vaig rebre del pare i de l'avi, respon, i ara no el bescanviaré pas. Me semblaria que no sóc la mateixa persona, enteneu? Ara, si ell va voler fer-ho, ja ho va fer i no tinc cap cosa més que dir-hi.

Així comença la conversa amb aquest personatge singular. De fet l'he vist entrar i, tot directe, aquissant-me, m'ha dit si no el coneixia. De moment, la seva fesomia no m'era estranya però, la veritat, furgant furgant pel record no hi dava. Sóc en Porté, m'ha dit, i aleshores sí que he lligat caps.

Assegut, m'hi fixo en el visatge d'ell. Té molta expressivitat. És un home gran, ja tinc els vuitanta, em dirà, i en bona fe que no els aparenta aquests anys. Té una joventut d'esperit impressionant, n'hi faries seixanta-cinc, setanta, a tot estirar. Porta una gorreta a l'estil francès, d'un camperol del sud que et ve endiu-menjat de *la ferme*. Clar, fa anys que hi viu, a França. Té unes celles esclatades, uns ulls vivíssims, blaus. Sembla que, en afuar-los, els hagi de cloure i no resulta pas així, resten clavats en l'interlocutor.

Diu que si ell s'hagués quedat ací, ençà de la guerra civil, l'haurien afusellat. Per això va marxar a l'estranger quan la retirada. De sempre ha estat sindicalista, va pertànyer a la Confederació. Fins i tot va arribar a parlar amb l'Attlee. Clement Attlee, el qui arribà a ser cap del govern anglès. Sí, sempre ha defensat el treballador, la justícia social. La seva infantesa va

ser duríssima, va patir fam. Ves, que en aquella època els camperols d'ací, en feinejar al defora, es partien una arengada entre quatre.

Sindicalista?, que faig jo. Sí, home, no ha d'estranyar-vos, diu ell. Aquí s'han desvirtuat moltes coses massa anys i ja no es creu en res, llevat de que, al cap i a la fi, qui sigui, oi, haurà d'esquilar-vos... El sindicalisme representa en essència el punt de vista del productor, del qui crea i produeix amb alegria el treball, enfront del punt de mira del consumidor, del qui sols remuga i reclama drets i guanys i més drets. I pel que fa al treball, a la seva reforma, significa l'organització de la indústria i del camp, com dic, més que no pas pretendre solament millors salaris. D'ací, prossegueix ell, que la lluita de classes hagi de ser menada més que pels mètodes polítics, pels mètodes industrials. L'acció política ha d'ésser substituïda per l'acció industrial i per mitjà de l'organització del treballadors. *Bon.* No és el socialisme col·lectivista o marxista ni tampoc l'anarquista.

Sí sí, fou així, s'explica ell. El seu ideari abrandat de jove fou el sindicalista, i per això va anar a la presó. La seva lectura de llavors, l'Eliseu Reclus. I un opuscle d'aquest que el va colpir força, *Als camperols*. I també Bakunin, i el seu deixeble Kropotkin. Foren etapes. Aquest darrer va obrir-li els ulls, no obstant: tot era un problema de producció, qüestions tècniques de la producció més que no pas tanta faramalla i parleria ressentides. En *Camps, Fàbriques i Tallers* i també en *La conquesta del pa* Kropotkin remarcava que si la producció era més científica i millor organitzada, amb poc treball, comparativament, la gent podria viure prou bé. Creia en una igualtat de treball compatible, segueix ell, on no calguessin tantes hores d'un feinejar monòton, dur i inhumà inclús, en tantíssims casos, per tal de satisfer les necessitats del viure. Perquè allà on no hi ha hores lliures per a l'home i la dona, s'abranda el to d'ell, l'art i la ciència moren i tot progrés es fa impossible. *Bon.* O sigui, que el punt de mira amb el qual Kropotkin apuntava en el seu sistema era el millorament absolutament racional dels mètodes de la producció. Aquesta era la gran finalitat.

La justícia social!... L'amor a la llibertat!, fa ell. Han estat dites moltes vegades però ben poques ho han estat vertaderament de sentides. I el que vaig a dir, pel que fa a la llibertat, s'ha repetit un munt de cops. Dic: compte, que el govern dels molts

pot ser gairebé tan enemic de la llibertat com el govern dels pocs. El dret diví dels molts sovint és un dogma tan allunyat de la justa realitat com qualsevol altre. Un Estat democràtic també pot caure en l'opressió dels millors ciutadans. *Bon.* Vull dir que pot enutjar-lo la independència d'esperit d'aquells qui poden donar a la societat una nova força en el seu progrés. El govern parlamentari, per posar un exemple, sovint ha quedat lluny del que calia esperar.

Fa una pausa. Penso en aquest Ramon Porté, un home de la terra, un tipus exuberant dotat de gran potència psíquica. En la seva juvenesa es trobà davant d'unes realitats socials molt endurades i ell, amb tot aquest foc d'abrandament, fou aquí un dels capdavanters en contra d'aquell estat de coses...

Mireu, diu ell, el que ha canviat el món veritablement han estat les dues grans guerres. Sobretot, en l'aspecte social, la primera. A començ de segle, aquí a la Conca, la gent modesta, el comú de la gent, malvivia de totes passades. Era una situació camperola d'abassegament, de misèria econòmica. Penseu que una arengada —ja ho he dit abans— era un festival: ningú no se la menjava sencera. Te la parties amb el pare, posem per cas. Sembla mentida, oi?... Doncs així anava la cosa. Per això en parlo en la poesia del menjar: les trumfes fetes al caliu. Són records vivíssims establerts damunt de fets reals. Si no hagués estat per les cireres, els escabellicos,¹ la sopa de farigola i el pa de sègol, ens hauríem mort de gana. Molta gent anava al defora, a feinejar tot el dia, i duia tan sols un pa de sègol. I, au, allà que sucaven tots... Que de què sucàvem?, preguntareu. *Bon.* Doncs d'una tupina amb oli i vinagre, i para de contar. Aquest era el festí.

L'he dit: ¿Què en penseu, al capdavant, amb la vostra experiència, de la política? La política és necessària, respon ell. Ara, la política viscuda per mi, pels de la meva generació, ha estat, en general, la cosa més fastigosa del món. Amb el temps mai no saps, de cert, per qui veremes. Et fan anar ací i allà, d'aquí d'allà, i tu et creus un protagonista, que ho fas en aquest sentit o en aquell altre i resulta a la fi que no, que l'objectiu, per a uns quants que ho maneguen, n'era un altre. *Bon.* T'han manipulat,

1. Cast., d., pruna petita i dolça.

t'han gastat. D'altres se n'han servit i n'arrepleguen la seva collita particular. Si tu, aleshores, amb geni viu els en demanes compte, t'esbraves de l'evidència, oi, ets un revoltat, un boig o un insolidari. O un sabotejador, eh? segons en quins indrets, i inclús et poden fúmer al manicomi. Som lluny de la llibertat. I tot per no pensar a la muda, com el Partit mana que un pensi. És allò de l'ortodòxia, com en les antigues guerres de religió.

Però això no és nou, continua ell. En tota secta o confessió passa el mateix, que quan els adeptes creixen la fe minva. Mireu: hi ha gent que és creient, s'ho agafa tot com una creença —adoneu-vos que estic parlant de política— i amb el pas del temps segueixen essent creients i d'això en fan virtut. S'han arrapat a una mateixa idea política sense tenir present que les idees polítiques —i a les altres idees em sembla que els deu passar el mateix— depenen de les situacions reals, socials i econòmiques, que solen ésser canviants! D'ací ve, doncs, que els polítics, pledejadors de mena ells, ells que, si molt convé, oi, són tan descreguts, cíncics i, si m'apureu, barres, volen de totes passades que els seus correligionaris siguin unes verges puríssimes i fidelíssimes en la seva respectiva fe.

Jo, de la política, diu, n'estic tip. És sovint un joc merdós. He vist el gran engany, la propaganda, l'envaniment personal, i darrera, què? Els grans disbarats. Darrera l'afany de domini, de poder, d'esclavatge de l'home per l'home amb tots els vuits i nous haguts i per haver. Així, que li dic jo, no haureu aprofitat les ocasions que, segurament, us han passat pels nassos. Jo, a base de treball, replica, he pujat la família. Els fills m'han estudiat fins els vint anys, són unes persones en el món d'avui. I això sense ajupir-me, sense demanar res a ningú, treballant com una fera. A mi el que m'ha agradat més és el camp. El camp ha estat la meva passió. Ja, abans de la guerra, quan aquí ni se'n parlava, jo volia muntar una granja avícola. Vaig llucar un indret adequat, va dient. El mal d'aquí és la fredor dels rius. Aquest fred ho mata tot, però per lla les Roquetes, anant a la Vall, vora el Piló de l'Aigua, hi havia un terreny dolç de temperi. El fred allí no s'hi posa tant. I vaig dir-me: ací és el lloc. Però pertanyia a un home que tenia moltes terres, un home que no tenia fills. I vaig dir-li: M'heu de vendre aquell terreny a pagues, que de cop no puc pas. Ca!, per res del món, s'hauria de tornar boig per fer-ho!... Voleu parlar amb mi?, em concediu la paraula?...

Sí?... No, no que no cal perdre temps ni res, home... es complau en imitar-lo. Calleu, escolteu-me i, en acabat, ja decidireu. *Bon.* Doncs vaig parlar amb ell hores, tota una tarda i, en acabat, em va vendre aquella terra. I ves, que quan ja la tenia pagada, les pedres amuntegades i tot, i havia estudiat la disposició de les aigües, quan sols em feia falta pagar la darrera entrega pel mes de juliol, va i m'esclata la guerra.

De no ser per això, dic jo, haurieu estat el peoner a Montblanc. En acabat, amb els anys, molts s'hi van dedicar i van fer cèntims. Potser l'haurieu encertada i ara serieu ric. I què?... contesta ell. El diner no val res, és una misèria. Jo sempre he treballat i als meus mai no els va faltar el suficient. He defensat el treballador, la nostra classe. D'infant vaig patir misèria i no vull pas que allò sigui llei per a ningú.

Es fa una pausa. Ell remena uns papers d'una carpeta que porta. El contemplo, m'admira aquesta força psíquica d'ell, prescindint-ne de la seva dialèctica. M'agrada el seu abrondament per contrast amb el món de sòpits que normalment t'envolten. I perquè és humanal i, sobretot, perquè els sòpits no presenten altra imatge que la de les ploraneres de torn. En ell, en canvi, tot és vital, faust. És una intel·ligència natural que reacciona no pas per mimetisme, no pas per esquemes més o menys traçats sinó pels espontanis del propi tarannà.

A mi, el camp, sempre m'ha apassionat, diu, estirant un plec de quartilles amb la mà. Jo sempre he viscut del treball de les meves mans. I les mostra. Són unes mans rabassudes, de dits curts. He escrit poesia, he escrit teatre. Voleu llegir això, ell que fa, i em passa els papers.

AFANY DE VIURE

És perfecte com la salvatge
imatge de feroç aspecte.
¿Serà per mi un esclavatge
o la promesa de llibertat?
Jutjaré amb serenitat
si puc gaudir l'avantatge.

Arrapat com un gat
segueixo els aixaragalls
a les arrels travat.
Avanço amb prous treballs
no hi ha camí ni senderó
per on pugui caminar millor.
Guiat per l'afany
reprimeixo mon plany.
Turmentat per les argilagues
tantes i tantes vegades
em cou el cos per les punxades
que les arrambo a batzegades
desafiant ses agalles.
Avant segueixo,
amunt m'engresco.
Dalerós a l'avançar
res a ma vista pot escapar.
Aquesta terra vull treballar
de través m'esforço en obrir pas
per millor tot contemplar:
això serà dur de trasbalsar!
És raó per a deixar-ho estar?
La vinya s'hi pot plantar.
Gormanda de terra verge
crixerà amb frenesí
com portada per l'enveja.
La rabassa² del meu pare,

2. Rabassa morta. Emfiteusi d'una terra plantada de vinya que durava cert nombre d'anys, segons C. C. del 1889, 50. Als 29, segons l'autor, a ells els calia tornar la terra sens indemnització.

la rabassa del meu avi
 i, com deia la mare,
 jo seguiré igual calendari.
 Amb el fes³ tallo esbarzers
 estrenyo el podall amb la mà
 per tallar les brosses a pla.
 Arrenco la brossalla, estiro amb força
 a terra no hi queda ni soca ni rel
 l'esforç em porta a la boca el fel.
 Del que punxa en faig gavells
 tots els romanills⁴ en feixines
 de cordes serveixen els esbarzers
 ja que no tinc diners
 tal com m'ensenyà la padrina
 tal com en temps de la barretina
 s'enginyaren els nostres vells.
 Mall, pic, arpiots i aixadella
 eines per la terra i la pedra
 encoratjat pel neguit
 arrabassa que t'arrabassa,
 esponjant la terra com una mamella
 a cops de grapes els esterrosso
 com per coure'ls a la graella.
 De les pedres en faig marges
 de les feixines formiguers⁵
 transformant aquests paratges
 sense utilitzar-ne diners.
 Tremolant la teia encesa
 encenent els formiguers
 sorgeixen volcans de la terra
 del treball en faig l'estendard
 demostrant al món el meu art.
 És foc i fum de pau
 les bestioles corren al cau

3. A la Conca: «fes de boca», «fes de punta», aixades escarpelleres emprades per a desemmalesar o arrencar bosc, ermots, etc.

4. Romaní, mata.

5. Munt de llenya seca i brossa cobert de terra que es crema i fa servir d'adob (aquí ja se n'ha perdut l'ús).

per la gran boirada de fum
 mentre la flama espetega
 i com que l'aire no esbufega
 es forma una illa encesa.
 Com a sentinella marxo a la tuntún⁶
 i guiat per la fallera
 amb els ulls tancats com la cuca-cega.⁷
 Quan crema la terra
 —sense els homes fer la guerra—
 esgratinyo el caliu
 omplint de trumfes el niu.
 Quina fragància de la terra!
 Quin tuf de la suor!
 S'aixeca un barrufet de vent
 contrastant el sol ardent.
 Tot es cou al migdia
 la calor em fon l'energia.
 Afollant el niu per al meu dinar
 poca gana i poc menjar!
 les trumfes del formiguer
 més bones no poden ser,
 a mi em fortifiquen la vida
 elles m'ajuden en la tasca cada dia.
 Un trago⁸ de vi xerricaria
 i buida està la carbassa,
 beuré aigua de la bassa
 i així em creixerà la saliva.
 Faig la migdiada sota el cirerer
 la trobo tan bona!
 em fa tant de bé!...
 Si les mosques em fan la guitza
 m'embolico malgrat la calitja.
 Sembro amb goig el blat
 menjant pa de segle l'he guardat.
 ¿De menjar-ne, de pa blanc
 tindria més força ma sang?

6. Cast., a palpons.

7. Local., joc infantil, eq. gallineta cega.

8. Cast., que tothom usa.

—Aucells: no em piqueu aquest gra
augmentarieu la nostra misèria,
espereu que vinguin les espigues
n'hi haurà per vosaltres, les formigues.

Dono ma sang i rego amb ma suor
embelleixo la terra catalana,
els qui s'afarten a expenses del dolor
usen una conducta tot marrana.
La dignitat neix de l'esforç
jamai d'un fastigós repòs.
Enfonso la fanga en la terra
fins trobar l'argila vermella
i planto allí els arrelats⁹
deixant-los ben enrunats¹⁰
a força de llaurades i ben cavats
vigilant prou el conreu
per tal de conservar la humitat.
Com llisca la terra amb l'arreu!...
L'empeltada, al primer any
perquè la terra és neta com un mirall.
La vinya creix que és un encant,
com la contemplo tot ensulfatant!
Amb el sofre la faig xamosa
els raïms creixen bons i sans
semblen ballarugues de grans
fins, tots ells plens de molsa.
Que no vingui una broma¹¹ enrabiada
ho escarxaria¹² tot la pedregada!
Són madurs, dolços i rossos
i en fan la gran festa els gossos
m'indigna veure'ls llampar¹³
per força els haig d'apedregar.
Aquells altres que me'ls prenen al descarat

9. D., cep americà per a l'empelt.

10. Local., accepc. reomplerts de terra.

11. Núvol.

12. Local., accepc. rebentar, fer miques.

13. Local., accepc. furtar, collir els raïms madurs.

i en cap feina m'han ajudat.
Si defensant el meu els apedrego
m'emboliquen en un enredo¹⁴
tancant-me en reixes de ferro.
Aguanto les usurpacions amb dent cerrada
aturant-me moltes vegades
d'emprendre'ls a cop de pedrada
per robar-me el fruit de les meves suades.
Busco l'oblit en el podar
la vinya no es pot pas abandonar
encara que volgués jo no podria!
en això sóc testarrut:
a la terra estic lligat
com si fos un arrelat
o un arbre gros i ramut.
De la terra en sóc plançó
per donar-li ma suor.
Aquesta terra abans d'ésser rabassa!...
Pot ben ser que l'estimo massa,
per ella estic esclavitzat
donant-me també la llibertat
com un galant enamorat
tot el que em falta li he donat.

—Et vaig conèixer jove i fort
quan tu eres verge i salvatge
com si el tocar-te fos ultratge
i tu em punxaves fins el cor.
Avui tot ha canviat
jo sóc vell i corbat
tu ets jove i joiosa
la rabassa, esplendorosa
amb arbres com a castells
essent la terra abundosa
els marges emparrats de moscatell,
no hi ha un pam de terra sens arrel
la figuera ha foradat la cisterna
les rames dels arbres envegen el cel.

14. Cast., embull, engany.

Fa goig quan tot és florit
les abelles n'extreuen la mel
els aucells busquen amb recel
el lloc per a fer-se el niu
tot esclata, tot riu
quina elegància, que n'és de bonic!
Els borrons s'inflen com a cigrons
esclatats, són com els llavis
disposats a rebre petons
el sol els besa amb dolçor
ells es posen eixerits
creixent amb força i ardor.
Contemplant-ho oblidat les penes
de sang se m'inflen les venes.
Sóc vigorós, em sento feliç
com si em passegés pel paradís.

Però la gran emoció mor amb la foscor,
la vesprada m'és un neguit
durant-me al llarg de la nit.
Mai no arriba la matinada,
m'esgarrifa de pensar en la gelada.
Als primers raigs de la claror
em ve una mena de tremolor,
corro a la finestra despullat
miro la teulada, esparverat
no puc distingir encara
si la blancor és gel o és rosada.
Si l'airet és dolç se'm normalitza el pols
si és sec i fred el pols se m'esvalota.
Si el temps ve de bonança
em reneix l'esperança.
Creixen els brots
s'espavilen els rebrots
les herbes treuen el cap
ja es veuen els ametllons.
Si la collita arriba a cap,
que en menjarem de préssecs i melons!
El temps és bo, calent el sol
la terra va perdent la frescor

l'aire segueix asserenat
bebent-se la humitat.

Passen uns dies de vent sec
les plantes pateixen set,
ja ha arribat la secada
al fons de l'arrelada
canviant d'aspecte el color
perdent poc a poc la verdor.
En mústic ho ha transformat
la persistent sequedat.
I a mi m'entra un rossec
de veure-ho tot tan sec,
deixo de mirar a terra
llanço ma vista al cel
sense voler veure cap estel.
Desitjo la fosca negra
content si està ennuvolat,
potser avui, ves, plourà
i si plou tot revindrà.
Que plogui, encara que sigui aigüat
però que tampoc no faci cap disbarat.
Si el sol forada el núvol, serà pitjor
rostirà les fulles amb el seu ardor.
Si el sol no fa forat
estic més esperançat
que plogui, sense fer aigüat.

Ja comença a somicar¹⁵
molta aigua no caurà.
Si jo hi pogués arribar
el núvol aniria a punxar!
La seva parsimònia em fa patir
tinc por que el sol ho pugui esvair.
Les bromes s'inflen
com si s'anessin afartant
la boira a la muntanya es sobruix¹⁶

15. Local., accepc. ploviscar tenuíssimament.

16. Local., sobreixir, vessar.

blanca com el cotó fluix.
Quina espessor de llegany,¹⁷
potser no serà un engany.
En sec fa un llampec
el tro esclata amb llarg repet¹⁸
tant que jo vigilava i m'ha sobtat
la seva llum, l'esclat.
La pluja per fi ha arribat
i cau amb tota dignitat.
La rebo amb aplaudiments
fent-li tots els compliments
tant com l'havia esperat!
Estic content d'anar tan mullat.

Es veu com tot reneix,
a mi la saliva em creix
la tan esperada collita:
vull cantar-te una cançó
de fruita em faré un botigó¹⁹
encara que em faci un racó.
I aixeco en l'aire el porró
fent xiular el xerricó.
Cistells de figues seques
planxades, tot enfarinadetes
atapeïts de penjolls els cabirons
de raïms i de cebes, alls i melons,
els rastres de tomaquins
planten cara als seus veïns.
El graner, de sacs plens, farcit
el rebost ple de teca
i al racó la gerra d'oli
de tot en treuré profit
durant els freds de l'hivern
fent romesco i allioli
quan matarem el porc i el cabrit.

17. Broma estreta, allargassada.

18. Fr. répété?, repetit, o re-pet?

19. Local., accepc. un tip, un fart.

Ja pot nevar, ja, que por no me'n fa,
tinc llenya per fer foc
m'estaré al racó esburxoncant
perquè no faci fum, per veure el flam.
Ben pensat no sóc tan desgraciat
del treball en sóc compensat.
I és veritat que a l'estiu son he patit
que arribava a casa tot rebentat
com si em trobés greument ferit
gairebé que no em podia posar al llit.

L'ESFORÇAT EN REVOLTA

¿Em vols treure de la terra
així em fas la guerra?
Dius que ets el propietari,
per mi pitjor ets que el mercenari.
A mi em pertany la rabassa
l'hi he deixat tota la grassa
la tinc prou i prou suada.
Tu tens la llei com amenaça
dient-me sense embuts
que sóc dels rabassaires tossuts,
i crides en parlar català
llengua que entenc prou clar.
¿És que al cor hi tinc un roc
que em consideres un porc?
¿No veus la meva magror
no veus que no sóc per l'escorxador?
Si enveges els meus ossos
torçats de cavar, d'aixafar terrossos
no em prendràs pas la rabassa,

guaita, encara conservo la maça.
No, no em prenguis per idiot²⁰
que sols sia bo per al sot.
Si vols lluita, lluita hi haurà
encara que siguis, com jo, català
puix que et mostres tan inhumà.
¿De la rabassa treure'm tu
sense l'ajuda de ningú?
¿Que et fa por aquest vell
a qui sols li queda la pell?
Jo de la terra no em moc
mentres visqui. Ni amb la mort:
durant tota la vida m'he fet el clot.

Hem volgut reflexionar, a banda, sobre la lectura de la poesia d'en Ramon Porté. Què reflexa el nostre poeta? Unes valors socials que no pel fet de donar-se sense ínfulas literàries han d'ésser menystingudes. Els seus versos tenen la simplicitat dels cimals, que puguen amb disposició natural. ¿Per què, doncs, coneguda la temàtica, ha d'interessar-nos aquest tast poètic? De primer, com a testimoni inspirat d'una època no massa llunyana aquí; la situació camperola; el neguit de la gent; la nul·la o poca solidaritat; l'individu es troba sol enfront d'un món hostil, d'un món al qual ha nascut i en el que haurà de fer-se el tros des de zero, sense ni cinc a la butxaca, i bàsicament amb una sola eina eficaç: el seu treball. En segon lloc, hom diria que l'interès de la personalitat de l'autor, el propi decòrum, ultrapassa ben bé la seva poesia, que és primigènia, sadollada de realitat. En Ramon Porté és autodidacte: a l'igual que es guanyà el pa «esterrossant la terra, esponjant-la com una mamella» li ha calgut fer-se amb uns coneixements culturals bàsics per arribar, així, a la pròpia expressió. I, tercer, encara, ens captiva més que no pas pel pretext artístic, que també es valora, pel seu llenguatge. La seva sinceritat d'expressió aconseguix de fer-nos transparent el seu univers de terrassà.

Ja d'entrada, en AFANY DE VIURE, ens percudeix amb la seva fal·lera, talment cops d'eina en desbrossar l'indret on pla-

20. Fr., ximple, babau.

çarà la vinya. Amb els seus ulls ell ja desgavarra el bosc, ja hi veu l'agre. Fins i tot s'ha oblidat de dir-nos-ho, sols hi resta la duresa rítmica de l'accent: «Ès perfecté, com la salvatge / imatge de feròç aspécte». La salvatge i tranquil·la hipèrbole de la seva poesia muntada sovint sobre un canemàs de rodolins. Per exemple, col·loqueu, si us plau, en l'ordre que hom vulgui sobre el propi trípede aquests tres versos i llur sentit no cau pas, sempre és el mateix:

«Arrapat com un gat
segueixo els aixaragalls
a les arrels travat.»

Però, alerta, que no es tracta pas d'un gat cofoi i rodanxó, mix mixet!, fent guàrdia al llindar de la porta. Resulta que el nostre és un gatàs mesquer que se les heu amb els elements:

«Turmentat per les argilagues
tantes i tantes vegades
em cou el cos per les punxades
que les arrambo a batzegades
desafiant ses agalles.»

No sembla pes que en Porté tingui un coneixement erudit de literatura poètica, la qual cosa no ens ha de preocupar gaire, essent ell com és, en aquest aspecte, un home essencialment intuïtiu. És un poeta primari, senzill, sense cap complex d'inferioritat. El que el caracteritza és l'afany tel·lúric, i més que una vinculació simple a la terra, ho és al binomi terra-treball. La seva actitud enfront del paisatge no és estètica és pragmàtica, de producció. Les arrels que el lliguen a la terra no són espirituals o polítiques, són simplement transformadores i nutrícies. Què hi podem copsar darrera de tot això? Una infantesa aspra, condicionada per unes imposicions de malaventura social. Als desheretats els calia explotar el bosc i la terra comunal:

«La vinya s'hi pot plantar.
Gormanda de terra verge
creixerà amb frenesí
com portada per l'enveja.
La rabassa del meu pare
la rabassa del meu avi
i, com deia la mare,
jo seguiré igual calendari.»

Realment hi trobem d'altres passatges per a fixar idèntica consciència:

«...encoratjat pel neguit
arrabassa que arrabassa,
esponjant la terra com una
mamella
a cops de grapes els esterrosso
com per coure'ls a la graella.»

Fins la terra es menjaria, com les tartranyes. O aquell altre passatge, on ens conta, a manca d'altra vianda, el bones que són les trumfes cuites al caliu dels formiguers. I és que no entendriem el nostre poeta sense la vinculació física a la terra, a la seva i a la nostra terra:

«Dóno ma sang i rego amb la suor
embelleixo la terra catalana...»
.
.
.
.
.
.
.
.
«...a la terra estic lligat
com si fos un arrelat
o un arbre gros i ramut.»

Però, en realitat, ens hem adonat o no? Se la menjaria la terra, la rega amb l'efussió de si mateix, l'amanyaga, s'hi sent atret:

«Pot ben ser que l'estimi massa,
per ella estic esclavitzat
donant-me també la llibertat...»
.
.
.
.
.«—Et vaig conèixer jove i fort
quan tu eres verge i salvatge
com si el tocar-te fos ultratge
i tu em punxaves fins el cor.»

Heus ací que, fins i tot, li parla, a la terra. Aquesta mateixa correcció afectiva ens en dóna la clau: la terra és com una femella. És la seva Deessa en l'ideal poètic, l'espurna de bellesa que guia la seva creació. El pensament vola de la realitat, ennoblint-la, i la remunta al seu Olimp rústic. Com veiem el sistema d'emblememes no pot ser més ingenu. De criatures de carn i de sang n'ha extret la veritat nua, la seva imatge absoluta. Vegem, ara, el dring amb què acaba aquesta amor. Es troba a la fi de la segona poesia, L'ESFORÇAT EN REVOLTA:

«Jo de la terra no em moc
mentres visqui. Ni amb la mort:
durant tota la vida m'he fet el clot.»

No hi veiem cap pintoresc o molt lleu. Si de cas, per a presentar-ne alguna mostra:

«Com a sentinella marxo a la tuntún
i guiat per la fallera
amb els ulls tancats com la cuca-cega.»

Quant a la posició lingüística, l'estil metafòric, que llegim a continuació, és directe, pla. La seva imatge és rural, no n'hi ha d'altra:

«Tremolant la teia encesa
encenent els formiguers
sorgeixen volcans de la terra,
del treball en faig estendard
demostrant al món el meu art.»

.
«Els borrons s'inflen com a cigrons
esclatats, són com els llavis
disposats a rebre petons
el sol els besa amb dolçor
ells es posen eixerits
creixent amb força i ardor.»

Quant al llenguatge, el fet d'anar a cavall de tres cultures no ha estat prou per desarrelar-lo de la que li és consubstancial, la pròpia; cal, però, remarcar que aquesta li ve majorment per tradició oral, sense estudis normatius de cap mena, cosa que tampoc els fou possible als de la seva generació, a part de la complexitat social que els podia o no abassegar. D'ací que hagi d'ésser portada a col·lació la seva sinceritat expressiva, l'espon-taneïtat, quan ens diu:

«Si vols lluita, lluita hi haurà
encara que siguis com jo, català
puix que et mostres tan inhumà.
¿De la rabassa treure'm tu
sense l'ajuda de ningú?»

Els versos són, sovint, sorprenents, perquè ell així els ha amollat, naturalment, seriats en rima lliure, i segons li dictava la

seva consciència abrandada. De vegades el vers es presenta en forma d'aparellats, a la manera de les auques:

«Avant segueixo,
amunt m'esforço.»

.
«En mústic ho ha transformat
la persistent sequedat.»

.
«Si el temps ve de bonança
em reneix l'esperança.»

Altres vegades la música es dissol en un embadaliment més ençà de la mateixa poesia, hom diria que a peu pla de la prosa:

«Fa goig quan tot ha florit
les abelles n'extreuen la mel
els aucells busquen amb recel
el lloc per a fer-se el niu
tot esclata, tot riu
quina elegància, que n'és de bonic!»

Díuen que la poca o molta comprensió del lector davant d'una obra depèn, en bona part, del mateix lector, el qual, incapaç de copsar el suggeriment intern del llenguatge particular —i més que més el poètic, intimitat a la qual sols s'hi atansa l'autor—, malda per explicar-se'l i, en fer-ho, s'exposa a barrejar-hi la pròpia corda sensible per bé que, en l'aspecte crític, aquesta actitud no seria, ni de bon tros, gens recomanable. Ara bé: no pretenem pas monopolitzar aquesta lectura ni una estimació en més o en menys de les valors poètiques d'en Ramon Porté. Si per cas poden haver-hi tantes interpretacions com lectors possibles. Perquè el millor de tota la discursiva que ens ocupa haurà estat, ens pensem, la imatge nítida, sense palla ni pols literàries, del propi poeta.

FRANCESC SIFRE

Ponte
